

НАПРЯМ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

ЗНАЧЕННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА УКРАЇНИ

ВЛАСЕНКО В. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії права*

*Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Судовий прецедент є одним з видів джерел права та є основним у англо-американській правовій сім'ї, але його існування як джерела права не заперечується в інших правових сім'ях.

Сучасна правова система України має ознаки, які характерні для романо-германської правової сім'ї. Серед основних варто виділити такі, як:

- основне джерело права – нормативно-правовий акт;
- поділ права на публічне та приватне;
- кодифікація законодавства;
- перевага матеріального права над процесуальним.

Проте існування в правовій системі України нормативно-правового акта як провідного джерела права не виключає наявність інших джерел права.

Одним з найважливіших елементів правового регулювання життя сучасного демократичного суспільства є діяльність судів, яка супроводжується прийняттям великої кількості судових рішень по справах, які ними розглядаються. Судова гілка влади відіграє провідну роль і у концепції правової держави, оскільки її основним завданням є реальне забезпечення ефективного механізму захисту основних прав і свобод людини.

Марченко А. А. вважає, що питання судового прецеденту, як джерела права набуло особливої актуальності в Україні, під час проведення судово-правової реформи, внаслідок інтеграції нашої держави до європейського співтовариства. Науковець обґрунтовує свою позицію тим, що підписання та ратифікація Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року зобов'язує нашу державу виконувати рішення Європейського суду з

прав людини в будь-яких справах у яких вона виступає стороною. Крім того, підтвердження цьому є Закон України від 23 лютого 2006 року «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» у статті 17 якого наголошується, що суди України при розгляді справ застосовують Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини, як джерела права [1].

Ми підтримуємо позицію Марченка А. А., щодо того, що зазначені вище положення та інші норми українського права дають підстави говорити про місце судового прецеденту в правовій системі України, а також про можливість застосування прецеденту як джерела права для національних судів.

Судовий прецедент визначають як рішення суду по конкретній справі, яке має обов'язковий характер під час вирішення наступної справи, що стосується аналогічних або близьких обставин справи, і завдяки своїй визначальній важливості спрямоване на забезпечення цілісності, узгодженості й наступності правової системи країни [2].

У теорії права виділяють декілька видів судових прецедентів. Одним з них є прецедент-тлумачення. Якщо говорити про його існування в Україні, то варто привести в приклад тлумачення Верховним Судом нормативного припису як зразка, виходячи з обставин конкретної справи, суті спірних правовідносин і змісту позовних вимог. Цей зразок є обов'язковим для врахування судами нижчих рівнів при вирішенні аналогічних справ.

Проте наша держава не є державою прецедентного права, хоча деякі ознаки можна прослідкувати. Прецедентами в Україні можна визнавати рішення Конституційного Суду України та Верховного Суду, які дозволяють тлумачити норми права, конкретизувати закони та заповнювати прогалини в праві. Проте існує думка, що для визнання прецедентної системи права має бути належний рівень довіри до судових органів, а також виключення існування корупційної складової у діяльності суддів.

Таким чином, можна визначити передумови, які б дозволили визнати судовий прецедент як елемент системи джерел права України. Серед них:

- розширення підходів до розуміння джерел права;
- удосконалення уявлень суспільства про діяльність судових органів та роль судової влади у механізмі захисту прав людини;
- визнання на законодавчому рівні обов'язковості прецедентних рішень Європейського суду з прав людини.

На даний час акти органів судової влади є швидше правозастосовними актами, ніж правотворчими та складають в сукупності судову практику, в якій частково може міститися судовий прецедент. Крім того, діяльність судів в Україні не спрямована на формулювання норм права у своїх актах, але може мати роз'яснювальний характер.

На наш погляд, у найближчій перспективі утвердження судового прецеденту як джерела права в правовій системі України можливе з визнанням прецедентного характеру актів судової влади здебільшого пов'язаних з офіційним тлумаченням Конституції та законів України, що здійснюється Конституційним Судом України, а також з тлумаченням норм права у процесі правозастосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко А. А. Поняття судового прецеденту та його місце у правовій системі України. URL : <https://6aas.gov.ua/ua/proekty/articles/m/2214-ponyattya-sudovogo-pretседentu-ta-jogo-mistse-u-pravovij-sistemi-ukrajini.html>.
2. Анакіна Т. М. Судовий прецедент у праві Європейського Союзу: філософсько-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11. Харків, 2008. 21 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА

МАХАРИНЕЦЬ М. Є.

аспірант кафедри історії держави та права

*Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Розбудова незалежності України йде паралельно з формуванням нового економічного комплексу держави, що базується на різноманітності форм та розмірів власності. Україна знала різні форми земельної власності: дрібну селянську, поміщицьку, церковно-монастирську і так звану загальнодержавну власність за часів колгоспної системи. Досвід переконає в доцільності поєднання різних форм землеволодіння. Тому головною передумовою налагодження високопродуктивного та ефективного сільськогосподарського виробництва стануть зміни у формах та розмірах земельної власності.

Актуальність теми визначається необхідністю врахування історичного досвіду при вирішенні сучасних проблем сільського господарства. Саме у цьому ракурсі створення та наукове оформлення цілісної концепції, яка характеризує стан, динаміку та особливості розвитку правового регулювання земельних відносин в Україні у ХХ столітті є розв'язанням актуальної наукової проблеми сучасної вітчизняної історико-